

БАНКОНІМИ м. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО: МОТИВАЦІЯ, ТВОРЕННЯ, СТРУКТУРА

У статті аналізуються власні назви банків м. Хмельницький. Установлено, що найбільш продуктивними є квалітативно-сутнісні, символічно-сутнісні та локативно-квалітативно-сутнісні банконіми. Серед відапелятивних переважають відіменниково-відприкметникові пропріальні одиниці, а серед відонімних — похідні від власних особових і географічних назв. Морфологічний і лексико-семантичний способи є найбільш продуктивними різновидами деривації банконімів.

Ключові слова: банконім, власна назва банку, мотивація, спосіб творення, структура.

Дубчак В.В. Банконимы г. Хмельницкого: мотивация, образование, структура. *В статье анализируются собственные названия банков города Хмельницкий. Определено, что самыми продуктивными являются квалитативно-сущностные, символическо-сущностные и локативно-квалитативно-сущностные банконимы. Среди отапеллятивных названий преобладают образованные от существительных и прилагательных, а среди отонимных — производные от наименований лиц и топонимов. Чаще всего используют морфологический и лексико-семантический способы деривации.*

Ключевые слова: банконим, собственное название банка, мотивация, способ словообразования, структура.

Dubchak V.V. Bankonims of the Khmelnytsky city: motivation, formation, structure. *In this article the proper names of the Khmelnytsky city banks have been analyzed. It has been identified that the most productive bankonims are the qualitatively-essential, symbolically-essential and locatively-qualitatively-essential. Among the appellative bankonims prevail the denominative and adjective derived proprials units. Among the onym derived bankonims dominate the derivatives of proper and geographical names. Morphological and lexical-semantic methods are the most productive varieties of the bankonims derivation.*

Keywords: bankonym, bank proper name, motivation, method of formation, structure.

Протягом останніх десятиліть спостерігається активізація вивчення власних назв (ВН) колективів людей, кваліфікованих як ергоніми. На україномовному матеріалі такі дисертаційні та монографічні дослідження виконали О.О. Белей [1; 2], Н.В. Кутуза [4], Н.М. Лесовець [5], М.М. Цілина [9] і С.О. Шестакова [10], а на іншомовному — А.В. Безпалова [3] та О.Г. Мікіна [6]. Проте ергонімія м. Хмельницького ще не було об'єктом ґрунтовного студювання, що й зумовлює актуальність теми нашої роботи, присвяченої вивченню одного з розрядів ергонімікону — власних назв банківських установ.

Такі номінації, як **банконіми**, уперше у своєму монографічному дослідженні «Структура онімного простору української мови» термінував М.М. Торчинський, уважаючи їх складником **колективонімів** (ВН колективів, зайнятих у сфері виробництва та сервісу [8]).

Наш аналіз банконімів (усього проаналізовано 54 назви фінансових установ міста) передбачає з'ясування мотиваційних відношень пропріальних одиниць указанного типу, семантики твірної основи, способу творення та структури.

Передусім зазначимо, що лексема *банк* походить від італійського слова *banca*, що в перекладі означає «лавка», тобто місце, де обмінювалися гроші. У французькій мові це слово має спільне коріння із *banque*, тобто «скриня; місце, де щось зберігають» [7: 104]. Практично всі атрибутивні словосполучення містять опорний гіперонім *банк* та прикметники (часто – усічені), що вказують на спеціалізацію цих закладів: «*Брокбізнесбанк*», «*Імексбанк*», «*Ощадбанк*», «*Промінвестбанк*». Часто у таких номінаціях поширене вживання слова «кредит» – від лат. *creditum* – «позика» [7: 460]: «*Credit Agricole bank*», «*Кредит промбанк*», «*Фінанси і кредит*». Іноді банконіми містять топоніми (ад'ектоніми), що вказують на місцезнаходження (територіальну належність) банку: «*Національний банк України*», «*Український професійний банк*». Окрім того, атрибутивний елемент може підкреслювати глобальну орієнтацію суб'єкта: «*Перший український міжнародний банк*» («*ПУМБ*»).

У складі банконімікону м. Хмельницького переважають номінації, похідні від апелятивів (87 %). Це передусім відіменникові («*Альфа-банк*», «*Експрес-банк*», *Банк «Форум»*) та відіменниково-відприкметникові конструкції (банки «*Кліринговий дім*», «*Русский стандарт*», «*Фінансова ініціатива*»). Менш продуктивні відонімні пропріативи (банки «*Даніель*», «*Хрещатик*») та відонімно-відапелятивні («*БМ Банк*» («*Банк Москви*»), «*Сбербанк Росии*»).

Якщо пов'язати семантику твірних основ таких пропріальних одиниць із їх структурою, то насамперед слід підкреслити переважання з-поміж простих побудов (їх 7,4 %) конструкцій відантропонімних («*Даніель*») і відтопонімних (банки «*Дністер*», «*Таврика*»).

Серед складних і складених відапелятивних найменувань (їх 64,8 %) фіксуємо оніми відіменниково-відіменникові (31,5 %: «*Злато банк*», «*Ідея Банк*», «*Родовід Банк*») і відіменниково-відприкметникові (33,3 %: «*Банк регіонального розвитку*», *Банк «Фінансова ініціатива*», «*Національний кредит банк*»), а з-поміж складних і складених відапелятивно-відонімних власних назв (27,8 %) – відіменниково-відетнонімні («*Сведбанк*» («*Swedbank*»)), відіменниково-відтопонімні («*Укрсиббанк*»), відіменниково-відприкметниково-відтопонімні («*Український професійний банк*»), відіменниково-відприкметниково-відчислівниково-відтопонімні («*Перший Український Міжнародний Банк*» («*ПУМБ*»)) тощо. 53,6 % складених банконімів утворені на основі підрядного і 46,4 % – сурядного зв'язку.

За мотиваційним критерієм, що ґрунтується передусім на тій основній ознаці денотата, яка покладена в основу його власної назви, розрізняються банконіми м. Хмельницького, що мають мотивацію просту (як-от: сутнісні й меморіальні номінації) і комбіновану (зокрема, квалітативно-сутнісні, символічно-сутнісні, локативно-сутнісні, меморіально-квалітативно-сутнісні локативно-квалітативно-сутнісні власні назви).

До квалітативно-сутнісних найменувань (37 %) належать такі банконіми, як «*Кліринговий дім*» («система безготівкових розрахунків між банками»), «*Банк регіонального розвитку*», «*ВТБ Банк*» (від рос. «внешняя + торговля + банк»), «*Імексбанк*» (імпортно-експортний), «*Кредит промбанк*»

(кредитно-промисловий), «*Креді Аґріколь Банк*» (від франц. *agricole* – «сільськогосподарський, агрокультурний»), «*Мегабанк*» (від грец. «величезний»), «*Ощадбанк*» (*ощадний* – «пов'язаний зі зберіганням заощаджень, вкладень»), «*ПриватБанк*» (*приватний* – «той, що належить окремій особі; не державний»), «*Промінвестбанк*» (*промислово-інвестиційний*), «*Home credit and finance bank*» (дослівно з англ. «домашній кредит і фінанси»), «*Unicredit bank*» («універсальний»), «*Фольксбанк*» («*Volksbank*») (від нім. «народний»).

До назв символічно-сутнісної мотивації (20,4 %) належать «*A-Банк*» (від першої літери англ. слова *apple* – «яблуко»), «*Альфа-банк*» (*альфа* – перша буква грецького алфавіту), «*Дельта Банк*» (*дельта* – четверта буква грецького алфавіту), «*Злато банк*» (*злато* – старослов'янське синонім до слова «золото»), «*Ідея Банк*» (від грец. «образ, початок, основа») тощо.

Локативну, локативно-сутнісну або локативно-квалітативно-сутнісну мотивацію мають 14,8 % номінацій банків (відповідно «*Дністер*» і «*Хрещатик*», «*БМ Банк*» і «*Русский стандарт*» (від англ. «норма, зразок, мірило»), «*ВіЕйБі Банк*» [*VAB Bank*] (*Всеукраїнський Акціонерний Банк*) і «*Національний банк України*»).

Сутнісна мотивація характерна для 7,4 % банконімів («*Брокбізнесбанк*» (від англ. «посередник» та «справа, угода, біржова операція»), «*Кредо банк*» (від лат. «вірю, довіряю»), «*Правекс-банк*» (*право + економіка + соціологія*) тощо.

Трапляються в назвах банконімів й інші, менш продуктивні, мотивації (3,7 %), зокрема, меморіальні: «*Банк Даніель*» (в честь онука); меморіально-квалітативно-сутнісні: «*Райффайзен банк Аваль*» (*Райффайзен* – прізвище німецького громадянського діяча; *аваль* – від франц. «порука») та ін.

Словотвірна класифікація власних назв ґрунтується на визначенні їхнього способу творення і є однією з найбільш поширених та лінгвістично опрацьованих, оскільки на дериваційні особливості онімів постійно звернена увага дослідників.

Дериваційна структура банконімів відзначається домінуванням морфологічного способу творення таких пропріальних одиниць (55,6 %). Серед його різновидів переважає абрєвіація: звукова («*ПУМБ*»), буквена («*ВТБ*»), послєднова («*Укрсиббанк*») і комбінована («*Банк Укоопспілка*»). Досить продуктивним є і словоскладання («*Альфа-банк*», «*Індекс-банк*»).

Лексико-семантичним способом утворено 44,4 % банконімів. Домінують синтаксичний його різновид («*Платинум Банк*», «*Фінансова ініціатива*») і власне семантизація («*Форум*», «*Таврика*»).

Отже, банконіми як складник ергонімікону є невід'ємною частиною онімної системи, яка поки що залишається поза увагою дослідників. Таким номінаціям притаманна певна специфіка, що відбивається у її семантиці, структурі, функціонуванні та мотивованості. Такі особливості характерні і для найменувань банківських установ м. Хмельницького.

За семантикою творіх основ найпродуктивнішими є відіменникові та відіменниково-відприкметникові пропріальні одиниці, а серед відонімних – похідні від власних особових та географічних назв.

Морфологічний та лексико-семантичний способи (аббревіація і синтаксичний) найбільш часто використовуються при творенні власних назв банків.

Серед мотиваційних різновидів переважають квалітативно-сутнісні, символічно-сутнісні та локативно-квалітативно-сутнісні найменування.

За структурою банконіми – це передусім складені конструкції (підрядні словосполучення) й аббревіатури.

У перспективі передбачається вивчення й аналіз власних назв інших найменувань колективів людей (партій, промислових підприємств, закладів торгівля і громадського харчування тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. **Белей О.О.** Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств Закарпаття / О.О. Белей. – Ужгород, 1999. – 111 с. 2. **Белей О.О.** Трансформація українського ономастикону посттоталітарного періоду на загальнослов'янському тлі / О.О. Белей. – Wrocław, 2007. – 248 с. 3. **Беспалова А.В.** Структурно-семантические модели эргонимов и их употребление в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – германские языки / А.В. Беспалова. – Одесса, 1989. – 16 с. 4. **Кутуза Н.В.** Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Н.В. Кутуза. – Одеса, 2003. – 18 с. 5. **Лесовець Н.М.** Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Н.М. Лесовець. – Луганськ, 2007. – 295 с. 6. **Микина О.Г.** Номинационные процессы в современной европейской эргонимии : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – теория языкознания / О.Г. Микина. – Донецк, 1992. – 197 с. 7. **Словник** іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука / вид. друге, виправлене і доповнене. – К. : Головна редакція УРЕ, 1985. – 966 с. 8. **Торчинський М.М.** Структура онімного простору української мови: монографія / М.М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 550 с. 9. **Цілина М.М.** Ергонімія м. Києва: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / М.М. Цілина. – К., 2006. – 23 с. 10. **Шестакова С.О.** Лексико-семантичні інновації у системі української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / С.О. Шестакова. – Х., 2002. – 241 с.